

Лучче нехай буде злий, ніж дурний

Олекса Стороженко

(Приказка)

У батька та в матері була одним одна дочка. Старі дуже любили свою дитину, годили їй, як болячці печеній, та й розбалували так, що вона орудувала батьком та матір'ю неначе наймитами: що схотіла, те й робила. Сусіди й родичі, глядячи на неї, як вона вередує, було й кажуть:

— Постривай лишень, Хвесько (так звали дівчину), як одружишся, то вже тоді не будеш отак верховодить: чоловік не буде тобі потурать, як дурний батько та божевільна мати.

А вона слухає та сміється.

— Не бійтесь,— каже,— я вийду заміж за дурня та й буду робить, що схочу, як і теперечки.

— Отаке вигадай!—одказують їй.— Як-таки можна з дурнем одружитись!.. Од дурня, кажуть люди, як од ледачого чоловіка, поли вріж!

— Ет,— каже,— не треба мені того розумного — я й сама розумна, аби тільки мене слухав.

Сватали Хвеську і хороші люди, так не пішла, все дурня собі шукала,— та й знайшла такого, що, здається, дурнішого і на всьому світі не знайти. Хвеськом прозивався. батько й мати почали були її одмовляти, так і слухать не схотіла:

— Не вам,— каже,— з ним жити, а мені!

Ну, як одружилась Хвеська з Хвеськом, батько збудував їм особливу хату і наділив худобою. Господарює Хвеська, у всьому перед веде, а Хвесько слуха її й поважа, неначе жінка чоловіка. Так зате ж нічогісінько й не робить, бо й робить не вміє: стане косить — косу поламає, візьметься за серп — руки собі поріже. Було Хвеська одна і в поле ходить, а свого Хвеська, неначе хлоп'ятко, зоставляла двору стерегти; так і господи ж не встереже: тільки Хвеська з двору, так він вклався спати; вернеться небога, стане оглядувать господарство — то або волів вкрали, або діловання[1] порозносили. Як вже, сердешна, не працювала, як не побивалась, а ніяк одна не встереже худоби і не придбає, щоб було чим одягти себе й свого дурня та ще й нагодувать, бо й здорово тріскав. Так ото й року не прожили, як знищились і обідніли, так що часом і шматка хліба нема, і хата зробилась обіхідчаста[2]. Терпить сердешна Хвеська, деколи нищечком собі поплаче, а од людей ховається з своїм горем: ніхто, як сама ж собі наробила; бачили очі, що купували, їжте ж, хоч повилазьте!

Раз пішла Хвеська в поле жати, а Хвеська післала до батька.

— Піди лишень,— каже,— та попроси, щоб хоч чогонебудь дали то дали.

Прийшов Хвесько до батька та й каже, як звеліла йому Хвеська. А вже він такий був покірний та слухняний — що б йому жінка не звеліла, чи воно до ладу, чи ні, то так саме й робить.

— Добре,— каже батько,— сьогодні зарізали ягнятко, так от вам стегно баранинки.

Приніс Хвесько додому ту баранину та й кинув її на долівці в сінях, а собаки донюхались та й з'їли. Вернулась Хвеська, пита:

— А що батько нам дав?

— Дав,— одказує Хвесько,— баранини, так я її сховав на долівці в сінях, а бісові собаки і згамкали.

— Дурний! Хіба ж так ховають баранину!.. Ти б її порізав на шматочки та гарненько намочив у ночовках, то б я тобі борщику зварила.

На другий день пішла Хвеська у поле, а Хвеська знов послала до батька, щоб чого-небудь попросив. Прийшов Хвесько до батька та й просить, як йомуказано.

— Добре,— каже батько,— візьми ж отсей жупанок, він ще новенький, то згодиться.

Приніс Хвесько жупанок додому, порізав на шматки та й намочив у ночовках. Вернулась з поля Хвеська, пита, що батько дав, а він і показує в ночовках порізаний жупанок та ще й скалиться до неї, думає собі: от Хвеська по головці його погладить за те, що так саме зробив, як вона йомуказала.

— Що се ти, дурню, наробив! — скрикнула Хвеська.— Нащо ти порізав жупанок? Хіба се баранина?.. Ти ж, дурний, гарненько б його згорнув та й повісив на жертці, а в неділю одягся б та пішов до церкви.

З перегодом знов посила свого Хвеська попросить чого-небудь у батька. Прийшов Хвесько, просить.

— Добре,— каже батько,— нате ж вам наймичку; теперички робоча пора, то вона стане вам у великій пригоді.

Привів Хвесько наймичку додому. Тільки увійшли у хату, а він до неї та й пха до жертки. Та від його, а він її цупить за коси, щоб повісити на жертку; так наймичка вхопила товкач та тим товкачем по пиці його раз і вдруге; вирвалась і втекла.

Вернулась Хвеська, спитала, що батько дав, а Хвесько й каже:

— Наймичку дав! та як став я її вішати на жертку, так вона, гладка, усю пику мені товкачем побила та й втекла!

— Дурний,— каже Хвеська,— се мені батько на підмогу дав наймичку, ти б її посадив та почаствував горілочкою.

На другий день знов посила вона Хвеська до батька, щоб дав чим-небудь поперевозити копи, що понажинала. Пішов Хвесько до батька, а той і дав йому кобилу. Привів Хвесько ту кобилу, зараз її в хату, завів за стіл та, знявши з полиці пляшку з горілкою, і частує. Кобила знай задира догори голову, а він кланяється та просить; далі здалось йому, що вона соромиться,— от він чарку їй в зуби, а кобила як учистить його задом — і стіл поламала, і горшки побила; та вже якось ударилась головою об двері, так вони відчинились, от вона і втекла. Вернулась Хвеська додому.

— Хто се,— спитала,— такий гармидер наробив?..

— Та се ж,— одказує Хвесько,— та бісова кобила, що батько тобі дав. Став її, як добру, частувати, а вона, гладка, як садоне мене у груди, так я аж під лавою опинивсь.

— Як бачу,— каже Хвеська,— правду люди кажуть: вчений дурень ще дурніший од

невченого!

Не стала вже Хвеська його посилать, як чого треба, то сама піде, а він сидить собі в хаті та тільки лопа. На заговіни пішла Хвеська до батька і Хвеська з собою узяла.

— Тільки,— каже йому,— гляди мені, як будем обідать, то ти ні до чого не доторкуйся, а то як станеш тріскать, то все порозливаєш і поперевертуєш; після обід сама тебе нагодую.

Прийшли до батька, стали обідать. Голодний Хвесько ні до чого не доторкується, тільки дивиться та слинку ковта. Після обід понаходили сусіди, родичі. Хвеська забалакалась із ними та й забула про свого дурня, а далі з ними пішла і вернулась вже пізно увечері. Тільки в хату — говорить Хвесько до неї:

— Їсти хочу.

Хвеська достала макітру з варениками, зняла з полиці глек із сметаною і поставила перед Хвеськом. А він ухопив обома руками вареник та й шурхнув у глек із сметаною; тягне назад, так ніяк не вийме рук. Носиться по хаті, сердешний, з тим глеком та хлипа.

— Піди,— каже Хвеська,— надвір та розбий глек об кілок.

Вийшов Хвесько надвір, а тут біля тину стоїть батько; а він його хряп по голові,— той так і гепнувся об землю. Повибігали з хати: до батька, а він як неживий.

— Що се ти, дурню, наробив! — скрикнула Хвеська на Хвеська.— Замість об кілок, розбив глек об батькову голову?

— Так, так,— одказує Хвесько,— я й бачив, що батько, та думав, що то кілок та й вдарив!

— Іди ж собі к бісовій матері,— гримнула Хвеська,— цур тобі, пек тобі! Не хочу я з тобою ні жити, ні дивитися на тебе. Теперечки й сама, дурна, бачу, що люди правду кажуть: "Лучне нехай буде злий, ніж дурний".

[1] Паркан.

[2] Не обгороджена тином.